

STRATEGIJE ZA URAVNAVANJE VEDENJA

UČINKOVITO VEDENJSKO URAVNAVANJE GLEDE NA RAZVOJNI NIVO

Razvojno značilne karakteristike v predšolskem obdobju

- Nepoznavanje nedogovorjenih pravil o primernem vedenju v skupini
- Tesnoba glede obiskovanja vrtca, sploh na začetku
- Kratkotrajna in odkrenljiva pozornost
- Majhna zmožnost samoregulacije
- Želja, da bi jih imel vzgojitelj rad in bi jih odobral
- Opazne individualne razlike v socialnih veščinah

Predlagane strategije

- Povabite otroke in starše na ogled, še preden začnejo obiskovati vrtca
- Ustvarimo zbirni prostor, kjer otroci sedijo blizu drug drugega in vzgojiteljice, kar jim vzbuja občutek varnosti
- Naloge, ki jih dajemo otrokom, naj bodo relativno kratke in osredotočene
- Bodimo jasni glede ustreznega vedenja in neprimerno vedenje spreminjajmo nežno, toda konsistentno
- Ustvarimo področja za določene aktivnosti (npr. bralni kotiček, glasbeni kotiček...)

VEDENJSKO URAVNAVANJE

- Ustvarimo pozitivno skupinsko klimo
- primerno organiziramo prostor,
- komuniciramo z jezikom sprejemanja in s spoštovanjem do vsakega otroka,
- ustvarimo občutek pripadnosti (povezanost),
- ustvarimo k ciljem usmerjeno atmosfero,
- skupno dogovorimo pravila in postopke ter sankcije ob neupoštevanju,
- načrtujemo prehode od ene aktivnosti na drugo,
- upoštevamo individualne in razvojne razlike,
- budno ves čas spremljamo, kaj se dogaja v skupini,
- sodelujemo z ostalimi kolegi v vrtcu, da ustvarimo kolektiv.

STRATEGIJA	SITUACIJA, V KATERI JE PRIMERNA
IGNORIRANJA VEDENJA	<ul style="list-style-type: none"> - Nezaželeno vedenje se po vsej verjetnosti ne bo ponovilo - Nezaželeno se po vsej verjetnosti ne bo razširilo na ostale v skupini - Nenavadne okoliščine vzpodbudijo nezaželeno vedenje vedno ob določenem času - Nezaželeno vedenje resno ne ogroža vzgojno-izobraževalnega procesa
UPORABA NAMIGA	<ul style="list-style-type: none"> - Nezaželeno vedenje je manjši prekršek, ki pa zmoti vzgojno-izobraževalni proces - Vedenje se bo po vsej verjetnosti spremenilo ob blažjem opominu
POGOVOR O PROBLEMU	<ul style="list-style-type: none"> - namig ni bili učinkovit pri spremembi vedenja - če razjasnimo vzrok za nezaželeno vedenje, lažje najdemo morebitne strategije reševanja
UVEDBA SAMOREGULACIJE	<ul style="list-style-type: none"> - Otrok ima močno željo po izboljšanju svojega vedenja
KAZEN	<ul style="list-style-type: none"> - Vedenje močno interferira z vzgojno-izobraževalnim procesom ali odraža močno neupoštevanje pravic in počutja drugih - Otrok nima uvida ali zelo majhen uvid v to, da vedenje ni sprejemljivo
POSVETOVANJE S STARŠI	<ul style="list-style-type: none"> - Vzrok problema lahko leži izven »vrtčevskih sten« - Starši radi sodelujejo pri reševanju vzgojnih problemov, če jih k temu povabimo
IZVEDBA NAČRTOVANE SISTEMATIČNE INTERVENCIJE (uporabne vedenjske analize, pozitivne vedenjske podpore)	<ul style="list-style-type: none"> - Nezaželeno vedenje se ponavlja in pomembno interferira v vzgojno izobraževalnim procesom - Ostali, manj intenzivni pristopi so bili neučinkovit - Otrok ne želi ali ni sposoben uporabiti samoregulacijske tehnike vedenja

ZNAČILNI UKREPI ZA URAVNAVANJE VEDENJA (v Košir, 2002, str.196):

- **Oblikovanje:** gre za proces ojačevanja majhnih izboljšav vedenja, dokler učenec vedenja ne izvaja na želeni ravni
- **Vedenske pogodbe** med otrokom in vzgojiteljem, v katerih soglašata, da bo otrokovo izvajanje določenih oblik vedenja pozitivno ojačano
- **Ekonomija žetonov oz. žetoniranje:** kjer žetoni predstavljajo nadomestne ojačevalce za primerno vedenje in jih lahko otrok pozneje zamenja za druge ojačevalce, ki so običajno materialni
- **Ugašanje:** npr. da ignoriramo moteče vedenje
- **Time-out:** odstranitev otrok iz situacije, ki ojačuje njegovo moteče vedenje, v okolje z relativno malo ojačevalci za relativno kratek čas

VRSTE KAZNI::

VERBALNO KARANJE: je učinkovito, če tega ne uporabljamo ves čas, če se le da, to izvedemo privatno (da otroka ne osramotimo pred ostalimi), to izvedemo takoj, po nezaželenem vedenju in smo pri tem kratki, jasni in neemocionalni. To ne izvedemo agresivno, temveč mirno, toda odločno.

STROŠKI NEPRIMERNEGA VEDENJA. Če se otrok neprimerno vede, mu odvzamemo nek privilegij (nekaj, kar ima rad; npr. igranje računalniških igranic). Ta strategija je še posebej učinkovita, če jo uporabimo v kombinaciji z ojačevanjem zaželenega vedenja.

LOGICNE POSLEDICE: npr., če otrok namerno poškoduje igračke, mora to potem tudi plačati

TIME-OUT: ta metoda je učinkovita, če se nezaželeno vedenje pojavi pri aktivnosti, ki je otroku všeč (sicer dosežemo ojačitev vedenja). Otroka odstranimo iz situacije v nek miren kotiček in ga tam pustimo kratek čas (nekako od dveh do deset minut). Pri majhnih otrocih naj bi veljalo načelo, da ga naj bi pustili toliko minut, kolikor je star.

KLASIČNO POGOJEVANJE

■ BD (kritika) → BR (strah)	■ BD (petje) → BR (veselje)
■ ND (vzgojitelj) → ni reakcije	■ ND (vrstniki) → ni reakcije
■ Vzgojitelj + kritika → strah	■ Petje + vrstniki → veselje
■ Vzgojitelj → strah	■ Vrstniki → veselje
■ NEGATIVNO	■ POZITIVNO

IMPLIKACIJE KLASIČNEGA POGOJEVANJA V VZGOJIT.PRAKSI

- IZOGIBAMO SE KLASIČNO POGOJEVANIM NEGATIVNIM ČUSTVOM
- POVEZUJEMO UČENJE S POZITIVNIMI ČUSTVI
- POMAGAMO OTROKOM, DA SE USPEŠNO SPOPRIMEJO S KLASIČNO POGOJENO ANKSIOZNOSTJO

INŠTRUMENTALNO POGOJEVANJE vedenje – posledica – bodoče vedenje

■ POZITIVNO OJAČEVANJE

Otrok vpraša zanimivo vprašanje – vzgojiteljica ga pohvali – otrok še večkrat vpraša zanimivo vprašanje

■ NEGATIVNO OJAČEVANJE

Otrok pospravi copate – vzgojitelj se neha kregati nanj – otrok vedno pospravi copate

■ KAZEN

Otrok udari vrstnika – vzgojitelj okrega otroka – otrok ne tepe več vrstnikov

IMPLIKACIJE INŠTRUMENTALNEGA POGOJEVANJA V VZGOJIT.PRAKSI

■ ČE SE LE DA, SE KAZNI IZOGNEMO

■ SKUŠAMO Z IGNORIRANJEM VEDENJA

■ ZAGOTOVIMO SVARILNE ZNAKE PREDEN IZVEDEMO KAZEN

■ SKUŠAMO SPREMENITI OKOLJE

UPORABNA VEDENJSKA STRATEGIJA

■ VKLJUČUJE VNOS PRINCIPOV INŠTRUMENTALNEGA POGOJEVANJA V SPREMEMBO VEDENJA:

■ VZPODBUJANJE ŽELJENEGA VEDENJA

■ UPORABO NAMIGOV IN OBLIKOVANJA

■ ZMANJŠEVANJE NEZAŽELJENEGA VEDENJA

VZPODBUJANJE ŽELJENEGA VEDENJA

- Izberemo učinkovite ojačevalce (Premackovo načelo – babičino pravilo (naredi najprej to, kar želim jaz, potem pa tisto, kar želiš ti))
- Ojačevalce uporabimo takoj, po določenem vedenju, ki ga želimo ojačati
- Izberemo najboljši urnik ojačevanja
- Razmislimo o medsebojni pogodbi otroci-vzgojitelj
- Uporabimo učinkovito negativno ojačevanje

UPORABIMO NAMIGE IN OBLIKOVANJE

ZMANJŠEVANJE NEZAŽELJENEGA VEDENJA

- Uporabimo različne ojačevalce
- Odstranimo pozitivne ojačevalce iz okolice
- Odstranimo željeni dražljaj
- kaznujemo

METODE ZA SPODBUJANJE VEDENJA

1. OJAČEVANJE S POMOČJO VZGOJITELJEVE POZORNOSTI

2. **IZBIRA OJAČEVALCEV – PREMACKOVO NAČELO**(pohvale moramo deliti pazljivo in sistematično. Učinkovita pohvala mora biti (1) odvisna od vedenja, ki ga ojačujemo; (2) jasno opredeliti vedenje, ki ga ojačujemo; ter (3) biti iskrena.
3. **OBLIKOVANJE:** ojačevanje po korakih (smisel: da manj uspešni učenci ne izgubijo motivacije); tri metode oblikovanja so: (1) ojačevanje vsake podspretnosti, (2) ojačevanje zboljšanja v pravilnosti in (3) ojačevanje vedno daljših obdobj izvajanja in sodelovanja.
4. **POZITIVNA VAJA:** pomaga nadomestiti eno vedenj z drugim

SPOPRIJEMANJE Z NEZAŽELENIM VEDENJEM

1. **NEGATIVNO OJAČEVANJE** (npr.ko boste vse pospravili vse igračke, bomo šli na igrišče, do takrat pa bomo tu)
2. **ZASIČENOST:** vztrajamo, da učenci nadaljujejo z vedenjem, dokler se ga ne naveličajo.
3. **GRAJE:** morajo biti blage, podamo jih na štiri oči, ne uporabljamo jih prepogosto
4. **ODVZEM PRIVILEGIJEV**
5. **SOCIALNA IZOLACIJA:** za kršitve določenih pravil morajo osebe zgubiti določene ojačevalce (npr.čas, denar, privilegije, užitke)

SAMOSTOJNO DELO PO SKUPINAH:

1. Določijo BD, BR in PD in PR v danih primerih
 2. Navedejo 2 samostojna primera klasičnega pogojevanja
 3. Navedejo 3 primere instrumentalnega pogojevanja (pozitivno ojačevanje, negativno ojačevanje, kaznovanje)
 4. Ogljedamo si video posnetek primera uravnavanja vedenja. Študenti morajo prepoznati neželena vedenja in neustrezne in ustrezne strategije.
 5. Dobijo problemske situacije, za katere morajo najprej izbrati ustrezne strategije in argumentirati, zakaj so določene strategije uporabili, nato pa morajo v obliki igre vlog to še odigrati.
- **OBVEZNO GRADIVO:** Woolfolk, A. (2002). Pedagoška psihologija. Ljubljana: Educy (poglavje 5)

DELOVNI LIST:

1. Gledanje filma: Katera moteča vedenja so prisotna, katere so bile prvotne strategije in katere so učinkovite strategije?
2. Primeri klasičnega pogojevanja, kjer je potrebno določiti brezpogojni dražlja (BD), brezpogojno reakcijo (BR) ter pogojni dražljaj (PR) in pogojno reakcijo (PR).
 - otrok začne jokati, ko zagleda zdravnika
 - otrok začne govoriti nam, nam, ko vidi žličko
 - zaslišimo skladbo, ki smo jo prvič slišali, ko smo spoznali partnerja, in začutimo metuljčke zaljubljenosti v želodcu
 - otrok se začne neutoložljivo jokati, ko ga nesemo v sobico, da bi šel spat
3. Navedite dva samostojna primera klasičnega pogojevanja in tri primere inštrumentalnega pogojevanja (pozitivno ojačevanje, negativno ojačevanje in kaznovanje)!
4. PROBLEMSKE SITUACIJE:
 - Miha vsakič, ko kaj ni po njegovo, udari tistega, ki mu ne želi ustreči.
 - Tjaša se nam pred prehodom za pešče želi iztrgati iz rok in skočiti za malo mucko na cesti.
 - Andreja počečka knjigico, ki jo je prinesla v vrtec Nina.
 - Tadej močno preklinja, tako da so ga začeli oponašati še ostali otroci.
 - Niko med spanjem žgečka sosede, da ne morejo spati.
 - Anika vrta po nosu.
 - Petra med branjem pravljice ves čas klepeta in moti ostale.
 - Maša se v ihti vrže na tla, kadar ni vse po njeno.